

BUNJEVAČKA I ŠOKAČKA VILA.

D A R O V I.

Poražena Bosna leži
Pred stopama supostata,
Očajana raja bježi,
Ter se kršna stjenja hvata.
I Udbina gorda pade,
Al još tinja iskra nade :
Još se dime smrtno cievī
Još se krstaš barjak vije
Još hrvatski grme spjevi
Još Velebit pao nije ;
Oružana Lika stoji
Da Udbinu tužnu sveti
Da u krvi čordu poji
I neda se s lancem speti . . .

Krvca teče . . . I do zoro
Sva Udbina u prah leže.
Uporno se Turci bore,
Ini opet poljem bježe ;
Man tvaralu svaka čuda,
Kad ih snadje sreća huda.
Mrtav pade Selim — paša,
A Udbina osta naša.
Nema više hrabrog Kune :
On u turskoj krvi leži
A ostalo preko Une .
Niz vrloti lomne bježi
Ine strah i bjegstvo spase
Da donesu tužne glase.

Presta pokolj.

Po Krajini pala tama,
Samo medju planinama
Brodi tamne bune sjena
A niz vrlot Una skače
Ko lavica razjarena,
Tapiti se sad da plače,

A sad rek' bi pjesmu poje
I spomnje slavne boje.
Šumi Una. Mutni vali
Niz kršno se stjenje točo
I dosegnuv Kremen-skali *)
Brzu Uncu zborit poče :
„Ja dolazim s Velebita,
Gdjē se orli suri legu
Gdjē zeleni jela vita,
I u žurnom dodjoh bjegu
Da mi kazeš velje jade
Kako tužna Bosna pade ?
I s bitke ti na dar nosim
Izranjena janjičara
I u ime Marsa prosim
Da neprezreš moga dara.“

Ljutit mladić mrko gledī :
Na čelu mu plamen gori,
Sad crveni a sad bljedi
I napokon progovori :
„Ja neprimam toga dara,
Ja netrebam janjičara !“

Izranjeno Ture ječi
Savlada ga ljuta rana
Ter izustiv dvje — tri rječi
Izdišući iz Korana.
Zeleni se čurak pusti
A čalma mu poput snjega
I čini se da izusti :
„Primi Alah Mustaj-Bega.“

Unac gledeć
Gdjē se Ture s mukom bori,
Opet Uni progovori :

*) Ine kamena, gdje utičo Unac u Unu.

„Na čast tebi takvi dari !“
I razširiv krila laka
Odbi konja i junaka :
„Nek mu gavran kosti glodje
Nek mu duša u ad podje !“

Una šumi . . .
Ini darak za tim stiže ;
Suvoa Una glas podiže :
„Ne nudi se dar na silu ;
Evo tebi ljepšeg dara :
Ja na mome lakom krilu
Donesoh ti graničara,
I tako mi moga toka,
Još ni jedna gorska Vila
Nečeliva takvog oka,
Nit' se ljepša kosa vila
Iz nad vedjah vedra čela,
Nit' je koji iz Uskoka
Igdā imo tog odjela
I' nosio takojeh toka ;
S njim ti nosim konja vrana.
Još ni jedan Ban Hrvata
Od porekla Frankopana
Nije jao takvog hata.“

Sjetan Unac žrtvu gleda
I na mrtvo zrinuo tjelo —
Hladno kano santa leda —
Poljubi mu vedro čelo
I nad njime proliv suze,
Niz kamen ga sobom uze.

Val za valom u vir gine
I trnu se iskre mlaza,
A vitez se iz dubljine
Ni dan — danas ne pokaza.

Danilo Medić.

Š O K I C A.

„Kad proljećem sunce sine,
Onda cvatu ružičice.
Onda glavu iz travice
Stidne dižu ljubičice.“

I ja znam za jedan cvetnjak,
U kom raste ne sam smiljak :

Već i ruže u srūd zime,
Zelite li za to ime.

Ijdi čuti i to znati,
Pak se tomu radovati ?
A to vam je gle šokica,
Njeno lice je baščica :

Gdē ružice rumen cvatu
Zimi, ljeti, viekom cvatu ;
Jer je ona to miljenče,
Jedno večno pramalče !

Bunjevac.

PUTOVANJE U SUBATICU NA PRELO

23. Siječnja god. 1872.

Iz Baškuta s dalekoga puta
Kad u varoš idjoh ja na prelo :
Moje prelo al mi neveselo ! . .
Jer na putu već se ja izgosti'
Mal na putu neostavil kosti.

Kakvoj bilo što se dogodilo
Od početka čujte do sveršetka !

U Baškutu po smerznutom putu
Nas dva brata tako u dva sata

Krenemo se u volji na koli
Kureć cigar . . . lulu . . . šta ko voli ;
A konji nam dobrim hodom idju
Istom kadgod braco javne ridju :
Tako mrak nas stigne kod Aljmaša

Tu 's izruči nekoliko čaša ;
 I bud nismo našli za nas staje
 Brat moj meni od nevolje veli :
 „Ajde Joso! da se kući seli . . .
 Vi 's da nema tu ni vruće sobe . . .
 Neka konji malko samo zobe
 Dalje će mo s Bogom putovati,
 Kod kuće smo na jedanaest sati!“
 „Kako ti je drago dragi brate
 I ja volim što je bolje zate!“
 Zatim konje u kola upregne
 Da pokrenu na njih oštro drekne,
 Pa dojuri u čas do Lapoša
 A ja tute i moj braca — Loša
 U razgovor kojekakvi stali
 Jednoć braco smiešno se našali :
 „Alaj Joso! šta bi radjo sada,
 Kurjak da iz ovog gustog sada
 K vama nama naserne upravo
 Tibi možd od straha skola spao?!..“

„Ja mu reče : vajda ni sam birka!..
 Da mi puška moja još dvoćevka
 Tako bi ga ucoljo u čelo
 Pamtio bi kad je bilo prelo . . .“
 Mi se medju tako pošalimo
 I junačtvo svoje pofalimo :
 Nuto nismo prošli ni po duži
 Ferkteć konji posadiše uši,
 Glavom vagnu prieko biežat nagnu.
 A moj odmah dosieti se braco,
 Pa haljinu sa sebe pobaco,
 I maša se za govzdene vile
 Ja na koli sguren kano pile . . .
 Na me vikne : „Josu! skin' kaputa
 Eno kurjak leži na sried puta!“
 Sve reć neznam šta sam pomislio
 Ipak jedno to sam upamtio :
 Kad nas kurjo dirat nebi theo
 O njem smiešnu pjesmu bi izveo.
 Tad kurjaku potirasmo bliže

On lagano na noge se diže :
 Kakvo usta zaderču mi usta,
 Još se činim da još malko živim ; . . .
 Ali kurjo razumna je zvierka
 Kad na koli smotri on pjesnika
 Dalje ode nit' tu kod njegov mode.
 Brat se smije, al to nezna gdje ;
 Ja prizoru tom se strašno čudi'
 I serce mi zakueca u grudi
 Duša mi se zabrine u meni
 Pušku napnem za njim puknit scienu ;
 Al je kurjo izprid nas već nesto
 Ja se skola obazirem često :
 Sadje kasno . . . u čelo se lupa
 Kakvaj koža kurjačija skupa . . .
 Da sam puke na njega iz puške
 Svak' bi kazo : „taj je glave muške;“
 Ah velike moje sramote . . . ujj!..
 Bar da vikne za njim kurjo... upuj!!!
 Jukić.

PUČKA ŠKOLA.

I. PRIRODOSLOVLJE.

Produženje.

2. §.

Često vidjamo u rukoh zidjarah i tesarah — drvodijlah — jednu spravu : na jednim koncu viseće malo olovno tane — kuglju, gdi oni sovom spravom mire : da li sazidjan zid ili dignuta greda upravo i ravno stoji? Ova se sprava zove viseća mira.

Uzmimo u ruke čvrst jedan konac ; svežimo na kraj konca puce — dugme od olova, — pak sad uzmimo konac i dignimo s njim puce, istu taku miru će mo imat, kao što je gore rečena mira zidjarska i tesarska. Čim uzdignemo puce, ovo odmah zategne konac, i ovaj od ozgor dole se izupravni i dobije upravan pravac, to jest protegne se upravo. Pokušajmo ovo ma na čim, na kojim mistu, konac će uvijek taj isti upravni pravac pokazati. Ovaj upravni pravac konca — od ozgor dole — zove se viseći pravac ili pravac težine.

Od ovoga pravca razlikuje se, položen i — horisontalni — pravac. Pitaš me : šta je to položni — horisontalni pravac? Odmah ćeš znati. Kad vodu u kakvi sud ulijemo, voda se u sudu najpri zanja, posli se utaloži i sa svim se upokoji. Promotrimo vodu kad se sa svim u pokojila pak će mo viditi, da joj je površina tako glatko ravna svagdi, kao ogledalo. Ovo ravno ležanje vode, zove se horisontalno — položeno stanje ili pravac, i o svakom tilu koje ovako leži, kažemo da je u položnom — horisontalnom stanju i pravcu. — U sobi — naprimer : zid ima viseći pravac, a spod u sobi je u položnom stanju.

Kad hoće mo da saznamo, da li je što u ravno položenim stanju, to nam opet valja uzet spravu zidjarsku, onu dasku na tri čoška, koja je u sridi urizana, nuz koju urizotinu visi na pomenuta viseća mira — konac i olov — Metnimo sad ovu spravu na položenu gredu, pak ako viseći konac, ne visi upravo nuz urizani dočić na srid daske onda greda na stoi ravno položena.

Uzmimo opet u ruke konac sa olovnim pucem — dugmetom — i držmo ga slivom rukom u visećim pravcu, a s desnom rukom opet dignimo puce, i kad smo ga dobro uzdignuli — spustimo ga : puce će k zemlji hititi i sve donde dole padati, dok ga u padanju konac ne zadrži. Ako će mo vižbati, kakvim je pravcem palo dugme dole, to će mo opaziti, da je padalo pravcem visećim ; pak ako ma kakvu drugu stvar s gornjeg kraja konca spustimo, i ova će istim pravcem težiti i pasti na zemlju. Po ovim dakle sigurno možemo reći i izvesti : da je onaj pravac,

kojim tilo pada na zemlju, zaista viseći pravac. Ovome u svakdanjem životu mnogo primera vidimo. Kada se uzbačena lopta natrag vratja, kada s voćke pada voće, kad sa strije kišnica kaplje, sve ono visećim pravcem pada dole. Uzrok ovom padanju leži u privlačenju ili privlačnoj snagi zemlje. U slid svega što smo ovde naveli, možemo sliedeći zakon prirode opaziti : da svako tilo — što je na površini zemlje i vrhu zemlje — teži i naginje zemlji, ili da zemlja svako tilo k sebi privlači. — Ovo privlačenje zemlje, zove se težina, to jest snaga koja teži zemlji.

Očima se našima čini, da se glikoja tilah izuzimaju izpod ovoga zakona. Naprimer : dim, para, magla, oblaci, nepadaju dole, već se uzgor u visinu uzdižu. Tome je ovo uzrok : okruglinu opaziti po svud unaokolo obuzima vazduh — aer. Ako je koje tilo lakše od vazduha, ovlome se tilu isto tako valja uzneti i uzdignuti u vazduhu, ili bolje reći : valjamu isto tako plivati po vazduhu, kao što drvo pliva na vodi, koje je lakše od vode. No i ova laka tila isto tako privlači k sebi zemlja kao i ostala tila, i da nije vazduha i ova bi sigurno padala na zemlju — kao što to mnogo puti možemo viditi, kad je vrime meko i vazduh ridji, da dim, para, magla dole silazi.

Ovo privlačenje ili privlačna snaga zemlje ne odnosi se samo na tila ili stvari koja su blizu ili vrhu zemlje, već po svojim izvistnim načinom i na vrlo daleka nebeska tila. Naprimer : ova privlačna snaga zemlje drži i održava misec u svome nebesnom hodu — da reknem — u kolosiku svoga nebeskog puta. A zemlja opet drži sunce, u jednom skupu sa onim nebeskim tilama koja se oko zemlje vrzaju. Tako dakle snaga i moć težine svuda dopire, i po ovoj snagi, ruka sve moguća, dragog Boga stvoritelja drži, uzdržava, vodi i upravlja, po svojim divnim i umom čovičijim nedokučljivim redu vas cio stvoreni svit!

(Slidi.)

MILANA HISTORIČNA PRIPOVIDKA ZA MLADEŽ I ZA RODITELJE.

OD NIKOLE GJORGJEVIĆ VUKIĆEVIĆA.

XVII.

P O B J E D A.

Knjeginja Vidosava s velikim nesterpljenjem izčekivaše Strašimirov povratak ; jer joj je on pisao bijo, da se od rana srično izličo, da je mir učinjen i da će skorim kući doći. I zaista posli nekoliko dana dodje Strašimir sa dva strana vojvode i sa svojom četom u Brestovac.

Zvuk rogova orio se na sve strane, junaci s zelenim lištem nakitjeni i pod svitlim oružjem veselo pivaju junačke pisme radujući se što su pobeđonosno iz rata vratjaju. Vidosava izidje na susret svome suprugu. Strašimir se ljubežno s njome pozdravi i poljubi, pa onda izljubi svoga sina i obadve kćeri, čudeći se kako su dica narasla dok je on u ratu bio. Vidosava pripovidi Strašimiru slučaj, koji se Čedomiljem dogodio, i kako ga je jedna sirota djevojka od smrti izbavila. Strašimir se užasne, i gledajući Čedomilja ovako mu ozbiljno rekne: „Dakle u malo što ti nisi zbog svoje nesmotrenosti glavu izgubio. O kako bi ja i mati tvoja nesrećni bili da se to dogodilo! Zato pazi sine moj na sebe, i ovaj grozni slučaj neka ti za primer služi. Vidiš, kako zlo prolaze ona dica, koja svoje roditelje neslušaju.“

Vidosava je za spomen čuvala onu haljinu, koju je Čedomil na sebi imao, kad je u studenac upao bio. Ona iznese tu haljinu i pokaže Strašimiru poderano mjesto za koje je haljina o kvaku u studencu zapela, te je tako dite visilo, dok ga vrtarova služavka iz tog opasnog položaja izbavila nije. Strašimir sa užasom primeči da je ditiñ život samo o jednom končiću visio, kad ga je djevojka izbavila. „Ali gdi je ta djevojka — pridoda on, — njena odvažnost i njeno požertvovanje verlo mi se dopada. Jesil ju po zaslugi nagradila?“

„To sam ostavila da ti učiniš, jer sve što bi joj ja mogla dati, verlo je mala nagrada za onu uslugu, koju je djevojka ta nama ukazala; ona je svoj život na kocku metnula, kad se u duboki studenac odvažno spustila, da naše jedinice od smrti izbavi. Tako plemenito i vridno dilo nedase zlatom izplatiti. Zato sam ja držala da je najbolje odložiti nagradjenje njeno do tvoga dolazka. Tvoje otećinsko serce najbolje će kadro biti blagodariti izbaviteljki Čedomila našeg.“

Strašimir nigda u svom životu nije bijo tako silno tronut kao u ovaj par. On zaželi odma Milanu viditi i njojzi na uslugu njenoj zafaliti. Vidosava pošlje po nju. — Milana smirno ali odvažno i s otvorenim licem stupi u veliku dvoranu Brestovačku u kojoj je knez sa dva strana vojvode i s drugim gostima sidio, i čim je vidi, odma je pridusritne sa ovim ričma: „Dobro mi došla izbaviteljko jedinca moga, dobro mi došla odvažna djevojko! Pa gle, mi smo čini mi se stari poznanci, ja sam tebe vidijo jedanput i to prije polazka mog u ovaj posljednji rat, u sobi vrtarovoj. Ali onda mi se učinilo, da si nika strašljivica, i nebi se po ondašnjim tvom izgledu nadao, da si se kadra na tako junačko dilo odvažiti! Evo ti ja sada prid ovom odličnom gospodom javno zafaljujem; jer da tebe nije bilo, jedinac bi moj odavna već u cernoj zemlji trunuo, a ovaj veseli dan moga povratka, bijo bi dan najveće tuge i žalosti za moju porodicu. Išti od mene nagradu, kakvu ti drago, ja ću ti je svesrdno dati. Ta vire mi moje, evo ja ti se zaklinjem prid gospodom ovom, da ću ti polovinu mojih dobara, i jedan od moja dva zamka, koji ti izbereš dragovoljno ustupiti.“

„Vi ste mlogo kazali svitli kneže, — tiho i blagoobrazno odgovori Milana, — i ova izbrana gospoda dobro su čula i razabrala obećanje vaše. Ali ja ne zaktivam od Vas nikakve nagrade, nit tražim milosti kakve, nego samo ono što je pravo. Vratite meni i momo roditelju ono, što ste od nas silom oduzeli!“

„Kako? Šta? Šta ti reče? Zar sam ja vas porobijo, poplašćao, vama nepravdu kakvu nanéo? Ko si ti, ko je tvoj otac?“ Kao gromom poražen i zanešen, zapita Strašimir.

„Ja sam Milana jedinica kneza Branislava, od koga ste vi sva dobra odteli, i koji sad, kad se vi u krugu porodice vaše veselite, u podzemnoj tavnici ovoga zamka uzdiše za sladkom slobodom, za koju je svaki čovik rođen, koju treba da svaki pošten čovik uživa. Pustite oca mog iz tavnice, i povratite mu sva dobra, koja ste od njega oteali, a sebi nasilno prisvoili!“

Na ove riči, koje je Milana smilo i slobodno izgovorila

Strašimir se tergne, korači na zad, pa opet zastane na srid dvorana kao okamenjen. On bijaše malo čas silno tronut plemenitim dilom Milaninim i uvažavaše njenu veliku uslugu, ali davnašnja mrzost njegovoga prama knezu Branislavu nije se jednim mahom oboriti i izkoreniti mogla. U njegovom srceu podiže se sad strahovića borba protivni ositjanja. On približi, obazrese divljim pogledom svud okolo sebe, i škripetji kroz zube promumlja: „Rado bi joj bijo poklonijo jedan od moja dva zamka, samo da nije kći toga čovika!“

Svi pritomni začude se ovoj brzoo promini Strašimirovoj, i mučeći sgledau se jedan na drugoga očekujtji šta će sliđovati.

Vidosava prisiče čutanje i ovako tihim glasom zboriti počne: „Ja sam tek prije nekoliko dana doznala, da je izbaviteljka Čedomila našeg kći kneza Branislava. Iz ditiñske ljubavi i svome oteu došla je ona u ovaj zamak, i stala u službu kod vrtara našeg samo zato, da tako priliku dobije svog otea viditi, i njega u sužanstvu tišiti i dvoriti. Za positiťi ovu cil svoju podnela je ona s nebeskom trpeljivostju svu zloću i čudljivost vrtarićiuu, kod koje se ni jedna sluškinja dosad nije mogla zadržati. Najteže poslove, na koje se ona nije od ditiñstva navikla bila, odpravljala je ona rado i bez roptanja. Serce me je bolilo, kad sam niki dan s prozora gledala, kako čabricu vode na glavi nosi, i opet joj nisam bila na znanje dala, da mi je tajna njena poznata; jer se nisam tila u taj posao mišati, dok ti nedodješ, nadajući, se, da ćeš ti umili njeno plemenito požertvovanje po zaslugi nagraditi. Ta sve da nije Milana tvoje jedinice od smrti izbavila, sama već ditiñska ljubav njena zaslužila bi, da se s njenim oteom pomiriš; jer ja dršim da čovik, koji tako dobru kćer ima, nemože biti hrdjava sercea.“

„Tako mi ove moje desnice — prihvatiti stari vojvoda Radoslav — ja se većma divim ditiñstvoj ljubavi ove djevojke, nego njenoj odvažnosti s kojom je malog Čedomilja iz studenca izvadila; jer ovo je bilo dilo jednoga trenutja, koje su kaddak i obični ljudi kadri učiniti, ali godinama trajutje žertve, koje je ona iz ditiñske ljubavi k svome oteu prinisala, svidoče, da je ona čestita i najsvetjovom dobroditelji ukrašena. Tako serce puno najčestije ljubavi, jest pravi biser i drago kamenje! Da, sam s tobom Strašimire, ja se nebi dugo razmišljavao, šta ću činiti i kako ću se u ovaj par vladati.“

„Strašimire — produži mladji vojvoda Svetozar — da je knez Branislav tvoj neprijatelj on bi tebi dosad odavna već nauditi i tebe upropastiti mogao. Dokle si ti u vojni bijo, ključevi od tavnice biau u rukama njegove kćeri. Onakova, glava, kao što je Branislav, lako je mogla natji načina, da da sebe izbavi a tebe upropasti. Meni se čini Strašimire, da ti nimalo pravo nemaš što na Branislava mrziš!“

(Slidi.)

Bač, 17. Prosinca.

g) praktična uputenja o poljodjelstvu a osobito o vertlarstvu.

Ovo se može predstaviti po Knjigi:

„Mali ratar“ izdao Fr. Klaić u Zagrebu stoji 30 n. U pitanju i odgovoru uči kroz 104 lista polje dobro obradivati, n. p. Pit. Na što se mora ratar osvatjati u pogledu goja odg. Mora nastojati, 1) da gnoj. čim više skupa derži, a isto tako i one pićne čestice, što su u gnoju i. t. d.

A za Vertlarstvo (baščovanstvo).

„Poučnik u Vertlarstvu i Pčelarstvu“ spisao Josip Bartoš sa 54 slikama, čena je 35 n. tiskana u Beču. Kroz 76 lista uči u pitanju i odgovoru vertlarstvo, n. p. Pit. Na koj način mogu se voćke oplemenjivati? Odg. ima više načina. Kojimi se voćke oplemenjivati mogu, nu mićemo ovde samo četiri osobite pobbže razložiti i. t. d. — I tu ćeš najti do duše reći nepoznate, koji se nisi zabavljao s vertlarstvom, ali i tome je pomoći! A druga strana knjige uči pčelarstvo.

Za dobru posluđu mogu još biti za djevojčice i djeću.

„Mala Gospodarica“ također od Fr. Klaića, stoji 24 n. uči djevojčice kućevno gazdovanje. A

„Mali Stočar“ odhranjivanje marva, i ova od Fr. Klaića u Zagrebu, stoji 30 n.

h) Kratko upoznanje građanskih pravah i dužnostih.

Ova se mogu naučiti u Čitanke za drugi Razred gdje ono V. Odsjek o ovima glasi; a na koliko što trebalo bude, i tu nek pomogne trudljivost učitelja.

i) pjevanje.

Za pjevanje cerkveni pisamah mož služiti „Vjenčić“ čena je 20 n. dobijese u Osijeku kod Lehmana. Ovoje Izvadač iz Vinca Jaićeva, sadržaje pjesamah za svako vrēme, a štoga naj većma preporučuje to je, što naš puk ponajviše za Pismenu knjigu potrebuje Jaićev Vinac, te takoje s ovim složni, ili

„Cerkvene pjesme za školsku mladež, čena je 60 n. može se dobiti u Zagrebu.

Svetojni Pisamah ima u Čitankama.

A šta se notta pisamah dotiče, te, neki biraju učitelji.

k)

Tjelesna vežbanja više se imadu vežbom predati, nežel iz knjige.

Za pomoć mogu se potrebovati.

„Slovnica Hervatska“ od Ant. Mažuranić u Zagrebu.

„Illirska Slovnica“ od Fr. Volarić u Zagrebu čena 16 nov.

„Skladnja Illirskog Jezika“ od Adolfa Weber, čena 37 n. u Beču.

„Računarstvo“ Mochnik u Zagrebu.

„Zemljopisna Početnica“ preveo M. M. čena 24 nov. u Beču.

„Zemlopis“ od Petra Zoričić, u Zagrebu.

„Prirodopis“ od Ljudevita Modca sa slikama životinstva, bilinstva i rudstva u Zagrebu, čena 2 fr. mož se potrebovati za pokazati dječji slike, gdje jih još nema.

„Prirodopis“ Zippe od F. X. M. čena 79 nov. sr. u Beču.

„Kuglja zemaljska“ sa slavenskim textom u Zagrebu, po veličoći od 60 n. počam do — dosta je velika koju stoji 5 fr. 30 n.

Gospodi Učiteljem za podpomoć u rukovodstvu i predavanju mogu služiti :

„Učitelj u Školi“ I. Svezak stoji 80 n. II. 80 n. III. 90 n. od Fr. Klaić u Zagrebu.

„Jezikoslovna i stvarna Obuka“ od Fr. Klaić.

„Tumač“ prve Slovnice Čitanke“ od Armina Koričić u Zagrebu.

„Rukovodstvo za Početnicu“ od Fr. Klaić stoji 20 n.

„Pismovnik“ čena 20 n. u Beču za slaganje različiti pisamah.

i) gdje je od potrebe.

„Praktična Slovnica nemačkog jezika“ čena 48 n. u Beču.

Za suvišno nalazim ove poslednje obširnie opisivati, ta oni kojima trebaju i takoće nastojati te sebi dobiti, i upoznati; brez pluga neda se orat! Kojem učitelju teško pada za podpomoćne knjige štogod trošiti, taj slabo mari za svoju zadaću, nitje od onakvog čekati da željno napredovati može.

G. B.

UGARSKI ŠOKCI I BUNJEVCI.

Počam od one starinstva dobe neprestano se zvali u pisahu bani totius Slavoniae, a jezik nazivahu kao Žiga Frankopan . . . scriptasque in littera slavonica petens. — Mnogobrojni Zrinjičeve loze bjehu bani sve Slavonije. A k otomu od g. 1000—1704. bijaše Slavonija od Hrvatske i

Dalmacije svejednako razlučena. Jedini Koloman vidi mi se u poviesti osamljen, nazivajući se rex Croatiae et Dalmatiae. A već 1251. vidimo mu sina Stjepana banom ciele Slavonije, i to bužimskim, koga je naslov i neumrlji Jozo Jelčić zabaštini; po grobničkoj bitci njegove sinove : Ivanku (Jurja), Mladjena, Pavla i Nikolu sve do g. 1271. opažavamo na slavonskoj banskoj stolici. Pače usljed ote vitežke bitke nadari Stjepana kralj Bela IV. banom slavonije. Što više, Sladović tvrdi, premda mu se Franje Bradaška, ravnatelj gimnazije Varaždinske protivli, da je Karlo Robert inauriguran bio mjesto po prelatu (Bonifacija VIII.) Grguru biskupu ugarskomu (1299). u Budimu od pape Grgura VII. u samom slavonskom Zagrebu. G. 1286. bude Andrija (od Bste) po velikaških ugarskih imenovan u Zadru kraljem ciele Slavonije i. t. d. U to ime Pavlom ponukam ustupi mu Karlo mnoga imanja u slavoniji. A sam boravljaše od g. 1333. u Primorju († 1342.) i nasliedio ga sin Ljudevit.

I tako, zavirimo li u poviest, naći ćemo jasnih razlogah, koji govore za jednoga i za sve. i obratno.

Ošim Sladovića za starinu slavenstva na jugu navodim učenoga Slavonca filologa bratra pokojnoga Peru Katanića, koj u svom djelu (de Istro et ejus accolis; str. 260—271. i specimen philol. str. 79. i. t. d.) ovako piše : javni čini za rimskoga gospodstva nepisahu se drugčije no latinski po rimskom zakonu; drugi spomenici, kao nadpisi na kamenju i novcu grčki i latinski; nu kod popovah ostalo je staro pismo sa zemaljskim jezikom doklegod nepreote mah kršćanstvo. Da su se Panonci (Slavjani) služili svojim jezikom i pismom, svjedoče nam dva spomenika izkopana : jedan je zlatna tablica u bečkoj blagajni, a drugi nadgrobnna mramorna ploča našasta po Marsiliju u razvalinah grada sirmije (Mitrovice). Ovo je najstarije pismo Panonacah, kojim se služahu panonski narodi od prve dobe svoje do propasti rimskoga carstva . . . jer ono naliči najstarijemu grčkomu osobito jonskomu pismu, a ipak ima njeke znakove, kojimi se nisu služili ni Grei ni Rimljani za cvatnje njihovih državah.

Na bečkoj zlatnoj tablici čita se : „pasal ov jest najviji janturre, da su s vame nev a vrata ivaska, a krajnsi Panjari. Ivam pjajaz, tieov, a slava vječna;“ — što ovako tumači : pisan ovi jest najavje pogodbe, da su s vami njive i vrata Ivaska i Kranjci, Panjari. — Na sremskoj ploči vidiš ovo : „Vjivice! šta nosišmi jednoga otroka, lita četvertog.“ — Kad uzmemo na um, da je onaj prvi nadpis od g. 259., onda se diviti moramo kako se taj prastari izražaj sudara sa našim bunjevačko-šokačkim jezikom!

Duboko učeni Čeh Šafarik (u svojih slov. starožitnostih na str. 417.) veli : u Grkah se predavalo od pamtievieka, da jantar dolazi sa sjevera iz pokrajine Venedah (Slavjanah), u kojoj se rieka Eridanos salieva u sjeverno morje. — Marsiljac Piteas oko g. 320 prije Isusa nalazi Gote kod baltičkoga morja; u tom ga potvrđuje Plinij, Tacit i Ptolomej; a kad se g. 182—215. poslje Isusa preselili k crnomu morju i doljnemu Dunavu posjednoše Slavjani opet baltičke pokrajine. Gledajmo tu starinstvo sjevernih Slavenah, koji su 500 godinah prije Isusa na sjevernom baltiku s Grei i Feničani trgovali jantaram! (Slidi.)

SVAŠTICE.

Njeke oč opet, kod nekoga turskoga Bega (plemić= nemes) radiše u vrtu Ciganin; nu kad sunčana žestina pritišće : razlieni se Ciganin, te uteče pod drvo, u lad. Došav beg da nadničarov rad prividi i nenašavga na poslu nego u ladu, izdre se na njega, veleć mu : ustaj more! lienčino jedna, niesi vriedan da te sunce grije (t. j. da živeš) a onda Ciganin . . . uprav štoga sam u lad utekao.

Njeki čovjek na vrlo ljutoj zimi idjući sokakom, opazi cigančice, gdi na pole golo drhtje na sokaku i rekne mu : hej mali! što drhtješ? a Cigančice usorno mu odgovori : drago mi je!

D. K.